

KPELEWOO

NUKAN MAAMENI YENYII 'BO PELE HU :

Dɔn juwoo gbalatɔmaa

A ke kaalonaa da tɔɔi gaa nukan nei yene yiihu diɛ legboɔba laa, tɔlinmo laa da lilaa di nwundɔɔi.

A ke lɛnɛɛ nukan dɔɔi gaa maanɛ yene nuan diɛ pɛli kweiwoo boi, diɛ laa di. maamɛni la, yi di hwa ke jɛimaarɔn da mɔnɔ di hu, bɛ kele yenɛnuan kaa boi. A ke tɔɔi gaa nukan nei yenyii hu bɛ maanɛ maa ɔ kɔnwɔ, hoge nukan hwɛpa. pɛnɛ hwɛ gwei tɛgɛ hemɛi loi hu jɛitɔwɔnuan diɛ.

A ke loijaa kele yepuɔ gehu bɛ maanɛ gu hwanja tɛgɛ boi.

A ke loi kele hu nuan bowoo ba, tɔɔi lele gaa hinaa di wɔɔ Kaalonaa hu, yai a di.

wɔɔ tɛtɔwɔ yii lɛlɛ jɛikulo, ye pɛnɛ ye di wɔɔ yii jaanɛ legboɔba laa hui.

A ke yene loi kele da nɔɔ kɔn genɛi bɛ di liimu ɔ hɛgɛ nɛgboɔba lelei da tɔɔi gaa.

nei yene yii hu maa mɛni bai.

A ke gilipahie tɔnɔi ti hwilɛn nukan dɔɔi da nɔɔ legboɔba laa bɛ gɛ, ɔlɛ yabɛ ke a.

di liimu hɛgɛɛ a gbɔɔkpɔ, yili bɛ a gɛ loi kele diwɔɔ jaakɔn genɛ ɔ bo yene. Maanɛ nuteitɛi, ɔ make a kpɔma yijaa di gɔl diɛ, maakwɛli, da hutɔ bɛ da nɛgboɔba, da tɔɔi gaa nukan nei yenyii hu di hee di kpanja kenaa kele bɛ, ɔ. make bɛyi ɔ wɔ jaawooɔ kaa lai, yili kele bɛ gɛi yene bilibili gemɛi nɔ jaakɔn.

genɛi nei zea kaa Amɛlik loi hui, ɔ dɔn nɔɔ nei laa a pɔlɔ kpalaɔ nɔ holo pou (10).

gwɛlan nwaatɔnɔ pulu nɔn mɛinan yenan kɔu mɛihaaba (1948).

Dɔn nɔɔ toloo 1 :

Nukan gele kaa pɛlɛ kaa tanɔn, yiliba nu kɛle maawiyɛ pɛlɛ da tɔɔi gaa nei. yenyii hu kɛpɛlɛ kaalɔ tanɔn; di kɛmɛni a nukan nɔɔ bɛ gɛɛ hwɛkɛli wɛlikɛmaa ɔlɔ di luwai.

Dɔn nɔɔ veelɛ 2 :

Dɔn nei huwoo kaa nukele ba tanɔn, guloju hwɛ ma ye ɔ ke a huwu mɛni, gu kɔlɔ.

kɛpɛlɛ, gu lawoo, jaala mɛni kenaa bɛlɛ, kilipahie huwu lɔpɛ, nei hu yii bo pɛlɛ ba,

hen jɔlɔbo pələ pɔ da nukaapələ da zəŋei, ye ə kɛ a hulonu da nenu yilipulu, ye ə.

kɛ loi gaa gbɔɔba ju mun, ye ə kɛ a loi yi ɔaa nii mɛlan noi yemu a ju mun dɔn jɛi.

huwoo kaa nukele ba tanɔn.

Dɔn ɲoo zaaba 3:

Maala kaa nukele yei ə yɛnɛkɛ, ə lɛgbɔɔba laa hɔlɔbo, əlɛ gbinimaa ye kɔŋɔ.

Dɔn ɲoo naan 4:

Nuta hwa pɛli lɛɛi luɔlɔa hu da tɔlaɔlɔa hu, luɔlɔa da luoyɔu hugu lɔpe da kpɛ.

Dɔn ɲoo nɔɔli 5:

Di hwə kia pai nuta mɔnɔboi, di hwə kia pai mɛni ɲaanwana laai nuta ba, yi a nu.

kulo nulaa hu əlɛ ɛyɛ mɛlɛkpɛ ma.

Dɔn ɲoo mɛida 6:

Kɛnɛ lɔpe gele, maanɛ nu keke ɲoo kaa lonna, ə kɛ a ɔlɔn ɲaa ma.

Dɔn ɲoo mɛihwɛɛ 7:

Nu keke pɛliai a ge tɔn niila jɛ tɔnɔ mɛi. Nu keke hon bɛlɔ kaa tanɔn nukan maatɔn jɛi liila.

Dɔn ɲoo mɛihaaba 8

Maala kaa nukele yei ə li kititəŋə pɛlɛ la; a gaa ye maamɛni ye ə piliju.

Dɔn ɲoo mɛinaan 9ɔi hwa nu too gahwə ɲa, yi ɲun vɔ mai. A walakɛti di maakwiya ɲoo lɔɔba.

gahwa mɛni ɲoo pələhu.

Dɔn ɲoo bou 10:

Maala ka nukele yei, ə ɲoo tian makɔŋɔ kititə ŋə pɛlɛla, əlɛ dian ti ə kɛ a kɔlɔn. ɲaa ə makɛ mɛni lɔpɛɛ daa zenwuɔn.

Dɔn ɲoo boukɔutanɔn 11:

1. Nui lɔpɛɛ da mɛniɲɔŋɔ laahe ɲoo, mɛniti hwa pɛli kɛi a jɔn, yi jɔn ti hwə kɔlɔn ni ponɔŋa kitikɛpɛlɛ la, maakɔŋɔnuaan jɛi ba.
2. Tɔn hwa pɛli nui lɔpe honji mɛnita ba yiyai mɛni ti kɛi lowai, dɔn ti hwə kɛ.

laali: yilipulu mɛnikɛi lowai tɔn mɛ a laa nui ti mɛi ə makɛ a kwia

Dɔn ŋoo boukɔu hweelɛ 12:

Nuta hwa naa lo mɛlan jii pɛlɛ hu, lo kpɛli-kpɛli, jɛi bɛlɛn mɛni hu, da gbiniba. mɛni tamaa hu, naa kala pɛlɛ pɔ.

Dɔn ŋoo boukɔu haaba 13

1. Maala kaa nukele yei ɛ hiɛ a niibapɛlɛ, ɛlɛ ɛ he niiba kɛnaa ŋɔ loɪ hu.
2. Maala kaa nukele yei yɛ pɛli kuloi loɪ lope hu, ɛ makɛ gbɔɔ loɪ, ɛlɛ ɛ pɛnɛ ɛ
ja gbɔɔ loɪ ti hu.

Dɔn ŋoo boukɔu naan 14:

1. Nui lope da jɛikɔu kpɔlu jeei, maala kaa jɛi ɛ maakilɛ loɪ takpɛli hu, yiyan.

nɔiti a pɛli jɛe hee mu.

2. Maakilɛlaa ti hwa pɛli tɛŋɛi mɛni nɔŋɔn kɛmun gbɔɔkpɔ pɔ yi hwɛ ba loɪ ŋun ma mɛniŋɔŋɔn da kaala.

Dɔn ŋoo boukɔu loɔli 151. Maala kaa nukele yei ɛ loɪ lonna hɔlɔɔ.

2. Di hwa pɛli loɪlonna kuloi nu yei hulu mɛni hu ɛlɛ maala hwɛ ŋɔnɔ nu yei hwɛ ŋɔ loɪlonna maahwalin.

Dɔn ŋoo boukɔumɛida 16 :

1. Nɛɛnu da hulonu da hɛli kpilayela da di laŋayela da pɛli hee di kepɔ guloju hwɛ ma yɛkɛ la a hugu mɛni, loɪlon na mɛni, ɛlɛ yala pɛlɛ mɛni. Di pɛliɛ a di ke niiboo ti hu, ɛ makɛ di taŋai lowai.
2. Lɛgbɔɔba da laana bɛ a hiletai laa ma.
3. Pɛlɛn mɛ ba a kpɔmaayi hɔɔtɔma, ɛlɛ maala ka jɛi gbɔmayii ti da nɔi jɛitɔwɔ nuaan di maakɔŋɔn.

Dɔn ŋoo boukɔumɛihweelɛ 17 :

1. Nukan lopee jɔlɔɔ hɛn gaa a bɔɔ, ɛ makɛ g boukɔuaa kpɔn ju.
2. Di hwa nu yee kpilan di hwɛ jɔlɔɔ hɛn gulo jɛi.

Dɔn ŋoo boukɔumɛihaaba 18 :

Nui lopee a pɛli gbɔwɔ kilinahiɛ kɛi, niiba yiibo pɛlɛ hu. Mukulaa ba a pɛli niiba. kalan gɛi, ɛ niiba yiibo juwu yii bɔ pɛlɛ hu.

Dɔn ŋoo boukɔumɛinan 19 :

Maala kaa nui lɔpee gɛle yei ɲɔɔ kilɪnahie lɛ ɔ gweiwoobo, ɔ gilipuju kweli, ɔ jɔlɔbo ɔ nei nuta kpeli ɲaa diɔ kɛnakele yi ɲɔɔ hwa kɛ ju.

Dɔn ɲoo bouhweele 20 :

1. Maala kaa nukele yei ɔ ɲundo kɛ, ɔlɛ ɔ kpɔn naa liilaa hu.
2. Di hwa nu yee kpɔlan di hwɔ nɔ kpɔn ju.

Dɔn ɲoo bouhweele kɔu tanɔn 21 :

1. Maala kaa nukele yei, ɔ tɔɔi hɔlɔbo ɲɔɔ lɔi ɲawoobo mɛni hu, a wala kɛ a yaa kpɪnii, ɔ kɛ nui a ɲee lɛmai.
2. Maala kaa nukele yei, ɔ kolokɛ gahanama ba ɲɔɔ lɔi hu. Yiyan nuta hon bɛtlɛ hwa tɛgɛ mɛlan ma.
3. Lɔilonnii kilɪnahie pɛlɛ bɛ lɔi ɲawoobo a kuloju. Gilɪnahie ti a kɔlɔn nɔi nɔi. ɲaawobo nuan he luwai a kɛ a nɔi kwei nuan kɛle laamaawɔɔ

Dɔn ɲoo bouhweele kɔuweele 22:

Nu keke kɛmɛni a kpɔɲɔyɪi bo mun mɛ gɛ, yɛ kɛ kpɔn ninimu. Ninin ti bɛ maane ɔ.

pa bo a yeelaholon; yelɔgei, kaalɔnnaa, ɔlɛ mɛni kɔlɔn ɲa.

Dɔn ɲoo bouhweele kɔu haaba 23.

1. Maala kaa nukele yei ɔ kolo kɛ, ɔ niiba kolokɛ tɛlinmo da ɲaane pɛlɛ mɛi;
ɔ gɛ hwɔ pa kɛ a nui kolo hwɔ ma.
2. Nu kɛkolo bɛ maane di zalama; ɔ kɛ a hulonu da nɛnu.
3. Kolokɛmun lɔpee a pɛli kolokɛnuan maakɔɲa kpɔn naai; a wala keti ɔ to da hu.
4. Kolokɛmun nɔpee maala kaa ɲei ɔ viito, ɔ niiba pɛlɛ ɲaa kɛ. Gɛ kolo kɛi nowai ɲɛn ɔ kɛ a dɔɔ; ɔlɛ yilipulu ɲɔɔ hwito lowai yɛ hala ma.

Dɔn ɲoo bouhweele kɔu naan 24 :

Maala kaa nukan ɲei ɲɔɔ yii ɔ kɛ a bɛliya ju, gɔlɔi hwɔ toa pono, yaa da nainuaan.

di kɛ di ɲaane hu; yii hwilɛnna: kɔnɔn mɛni, maayilimɛni, yii mɛni, da hali mɛni. bɛlɛ di maamɛni walawala ɲei kulo mɛni keke ba.

Dɔn ɲoo bouhweele kɔu lɔɔli 25 :

*Institut de Recherche Linguistique Appliquée (I.R.L.A) Siège Social : Temenetaye / Commune de Kaloum
Tel : (+224) 628 627 878 / 660 117 778 - Guinée-Conakry E-mail : info@irla.gov.gn*

1. Kolo a wala ke jei, jon a pelɛma, kolo hwaa kpe jei, kalanɛnnaa a jɔlɔbo, a pɔlɔ, a wala keti meni ta kpeli a pelɛma, yi hwa peli gbɔɔmu, maala kaa jei yi maakpɔmaa ɔ bo. 2. Maala kaa logaa laa da lokolo di yei di kpɔmaa hɔlɔbo. Gbɔmaa ti a peli kei logele ba, ɔ make a welilon.

Dɔn ŋoo bouhweele kɔu mɛida 26 :

1. Maala kaa nukele yei di jutɔ. Jutɔ ti hɔŋɔ hwɛ ma, yi kpɔ hwilɛn maakwɛli kɔwɔtɔ ba. Maanɛ kolo maakwɛli lakwɛli ɔ ke kɛna kɛle. Maanɛ lakwɛli kɛnɛ kɛɛ laa ɔ ke kɛnaa kɛle tɔwɔ, nui lɔpɛ gɛ hwanɔ a ke jei.
2. Maakwɛli ŋun ma ya baa ɔ nukan holoon naa bo, ɔ dɔɔ gaa ŋɛi yɛnɛ yii hu.
maawiye. Ya bɛ maanɛ ɔ wooman, ŋɛimaa hwɛli, da welikɛmaa di lɔ lɔi kɛle lowai, huwu ŋaa kɛle lowai ɔ gɛ liila ɔ ke diyei.
3. Maala kaa a longaanuaan yei di di loni hutɔ pɛlɛ lɛn.

Dɔn ŋoo bouhweele kɔumɛihweele 27:

1. Maala kaa nukele yei ɔ gɛti ke nɔi ŋɔɔ tɛtɔwɔ laa kpaalɛ mɛi, ɔ pɛlima ɔ dɔlɔ kulo.
2. Maala kaa nukele yei bɛlihɛn, gulohɛn, maa ɔ kɔŋɔ.

Dɔn ŋoo bouhweele kɔumɛihaaba 28:

Maala kaa nukele yei, ɔ gɛtikɛ, yɛ dɔn ŋoonɔaa ŋɛi bo di lɛ di kpaalɛ mɛi.

Dɔn ŋoo bouhweele kɔu mɛinaan 29:

1. Nu yaakpɛli gɛti kaama kpɔmaa yii hu. Maahɔlɔbo gbɔmaa yii ti bɛ a peli ŋɔɔ nukan naa laakuloi a nele.
2. Tɔɔi gaa nu yei yɛnɛyii hu da ŋɔɔ lɛgbɔɔba laa, maala kele hɔlɔboɔ ŋɛn lɔ.
gaama, ya baa a mɛlaa diwɛi kɔwɔtɔi, kpɔmaa yii hu yi hulu meni hwɛ laa.
3. Maala ŋaa ti da lɛgbɔɔba ŋaa ti, gɛ pɛlɛ hwa peli kei a juwu takpɛli yi yɛnɛ kele puɔ gɛba hwɛ mo li.

Dɔn ŋoo bouhaaba 30:

Kpaalɛ ta kpɛli hwɛ laa yi a peli dɔn ŋaa ŋɛi maameni piliju, yɛ nu ŋɔɔ tɔɔ gaa ŋɛi
yɛnɛyii hu da ŋɔɔ lɛgbɔɔba laa kuloi ŋɛi: yɛ ɔ ke a lɔi, a kpɔn, ɔ make gu tɛitɛi.